

हरीरुद्रं रश्मिकुक्केशयुक्तेवल्लस्तथा ॥ सर्वेषां वेशयुक्तो लक्ष्मणः परिकीर्तितः ॥ १२ ॥ सदाशिवस्तपोहं क
दाद्याविष्टशुकस्तथा ॥ पुष्पोपटो रामदेवः सद्योजातो ह्यघोरकः ॥ १३ ॥ तत्पुमानुदौतिनेर्वश्वदूतसि
दि मुनिरेव च ॥ जैमिषिष्या ॥ रूपेण शेषमुद्रो प्रकीर्तितो ॥ १४ ॥ गनुडश्च त्रयश्चैव सन्यासाः शतावनाः ॥ स्व
जांबवस्यधिकवेशोलक्ष्म्याः शेषसमामता ॥ १५ ॥ नीलापद्रामित्रविंदाकाहिंदीलेक्षणा तथा ज
ववसाः किंचिद्गुणादेव्यावेशयुता अपि ॥ १६ ॥ देव्यावेशाहासकाले प्रद्युम्नामो द्विजाधिका नेवता द
श्रीयुता श्रीश्च जेय रूपा च वारुणी ॥ १७ ॥ सौपणीयावती चैव तिस्रः शेषाश्च तावनाः ॥ पुनर्दशो मंदिर
ज्जोर्जुनो नरहरी नयक ॥ १८ ॥ वीणाधीविकूक्षिश्च कुशाघाद्विदुच्यते ॥ प्रद्युम्नयुक्तः प्रद्युम्नो भवति
यसुदर्शिनः ॥ १९ ॥ ब्रह्मरूपः साविः स्कंदश्च कुमो नः काम उच्यते ॥ शतावना पुमायाश्च काम उच्यते ॥ २० ॥ अहंकारभवः प्राणः
तानो ब्रह्मा शायुद्राणां कायुक्तो ह्यवोगुहः ॥ अनिरुद्धयुक्तो वानुहः ॥ निरुद्धः काम नर्दनः ॥

कामान्पूनाधिको मुनोः ॥

कामान्पूनाधिको मुनोः ॥ तारावित्रो गदेसादि रूपाश्चान्ये हि स्मृता ॥ २३ ॥ स्वायं
वो मुमुक्षुः षडन्योन्यं समामताः ॥ प्रवहासं च गुणतो धिका इद्राश्च तावनाः ॥ २४ ॥ भूता पिमानी प्र
वहः सूर्यानुदिगुणाधिक ॥ जांबवा युयुधमो विदुरः सत्यजिधमः ॥ २५ ॥ ब्रह्मा विष्णुश्च सुग्रीवो हरि
युक्क कर्ण एव च ॥ एवं द्विरूपः सूर्यः स्वर्गो विष्टो गदवंशरी ॥ २६ ॥ शत्रु रूपा च चत्वारः ॥ प्रवहादिगुणा
धिकमाः महाक्षिपि वसुपेणश्च मीढकः शत्रु नर तथा ॥ २७ ॥ एते प्राग्वनुणाश्चैव द्रुपादपादधर्ता धमाः ॥ वदु
ता नानादोन्यो नो वदु नप्यधिको मतः ॥ २८ ॥ धृष्टद्युम्नो लवो नील इत्याद्या निमस्रतिका ॥ जनाव्याधेभि
गुः प्राक्च त्रयोदशोऽष्टात्रयाः ॥ २९ ॥ वनुणात्यादतो न्यूनो मित्रानुदिगुणाधिकः ॥ कर्मजैश्च देवैश्च
गुणाधिक इतीरितः ॥ ३० ॥ मरीचिनः चैव नरसो पुलस्त्यः पुलहः क्रतुः ॥ विश्वः शत्रो वसिष्ठश्च वैवस्वतमनु
स्तथा ॥ ३१ ॥ नववल्ह्य वरानित्यु मित्रा किंचिद्गुणाधिकः ॥ नाहुयगभीष्म शोभितः कृपीतारा प्रकीर्त
ता ॥ ३२ ॥ महाबल उमुखश्च उद्रयुक्तोऽप्यटोक्तः च ॥ द्वावेतो मित्रैः पूर्वप्रावही च तथा वरा ॥ ३३ ॥

वापुयुक्ता बालिकः सर्वप्रह्लादो नरदाधमः ॥ ४ ॥

चत्वार एते पर्जन्यादिगुणाः परिकीर्तिताः ॥ चतुर्दशो विष्णुपः प्राक विष्णुः कसेनस्तैः कच ॥ ३३ ॥ मरुता
 पंचकं चैते मित्रा किंचिद्गुणाः ॥ ३४ ॥ उद्रयुग्मगदत्र श्वकथनोदोधनेश्वरः ॥ ३५ ॥ द्रोपाः प्राणो ध्रुवो को
 ग्निदेवो वस्तुविभावस्तुः ॥ ३६ ॥ वसुधेः सुभीतः प्राक ब्रह्मयुतेः धुनामकः ॥ ३७ ॥ नंदगोपः पुरोणा वस्तु
 सप्तकीर्तिताः ॥ ३८ ॥ रैवतो जामवो भीमो वामदेवो वृषाकपिः ॥ ३९ ॥ अजेकपादहिर्बुधो बहुरूपो महानिति
 उद्रा एका दशैतेषु भरिः पूर्वमजेकपात् ॥ ४० ॥ सूरिश्रवाः सर्वत्रुद्रयुक्ता हिर्बुधो ज्ञेयते ॥ मूलमुद्र
 मृते ह्येते दशानुद्राः प्रकीर्तिताः ॥ ४१ ॥ शम्भुपूर्वविष्णुपाक्षः कपोविष्णुसमुच्चर ॥ सहदेवः सोमदत्त
 एतौ प्राकपत्रतापकः ॥ ४२ ॥ विष्णुपाक्षादयो नाम भेदेऽनुद्राः प्रकीर्तिताः ॥ विवरचानर्थमाप्नुषा चष्टा
 न्वसविता भगः ॥ ४३ ॥ धाता पर्जन्यो वरुणो मित्रः शक्रमुद्रुक्रमः ॥ एतेषु कृष्ण ज्ञोभानुः सवित्रश्च
 उदाहृतः ॥ ४४ ॥ वीरम्येनोयमा विष्णुः सवै परिकीर्तिताः ॥ एते हि वारादित्या मित्रं शक्रमुद्रुक्रमं ॥ ४५ ॥
 विवरचतचवत्रुर्ण पर्जन्यं च विनात्र चतुर्वायुयुक्तः पांडुराजः पुरावह उदाहृतः ॥ ४६ ॥ संपाती केसरी

स्व

१०/३

श्रीवेद्यासायनमः ॥ श्रीगुरुभ्योनमः ॥ ४७ ॥ नत्तानारायणं विष्णोरावेराचदिवौकसां ॥ अवतारं नारायणं
 दशविधेन्यतस्त्विता ॥ मरुतः कर्मः क्रोडसिंघो वदुनामो च भागवतः ॥ कृष्णबधो दत्तकल्की हयग्रीवैतरे प्रकीर्
 तव्याः सश्वैर्कुरुः कविलो रथभरतथा ॥ नारायणो तापसश्च यज्ञो धन्वंतरीरस्तथा ॥ नानायणः कृष्ण
 श्रीपेद्रः सर्व एव हि ॥ एवमाद्याहदिः साक्षादनेतगुणमुच्यते ॥ ४८ ॥ श्रीभृदिगंभिणी दीर्घश्च महान्तः
 श्वदक्षिणा ॥ जयंती जानकी सत्यानुगमीणी त्यादिकारमा ॥ ४९ ॥ विष्णोर्वैरायुतानेतगुण
 होनाहनेः स्मृता ॥ सर्वदासुरवरूपा च सर्वदाज्ञानरूपिणी ॥ ५० ॥ विरिचश्च महान् ब्रह्मा प्राणः सूत्रं धातुम
 तिः ॥ मेधामुक्तिर्विष्णुभक्तिश्चैतवायुमेतप्रभुः ॥ ५१ ॥ बलरिचिरेजुयुगिः प्रज्ञाज्ञानं महान्गुरुः ॥ माहा
 श्वो च विज्ञाता वैराग्यो नोचनसुखः ॥ ५२ ॥ हनुमान् भीम आनंद इत्यादिबहुरूपिणो ॥ विष्णोर्वैरायुतानेतगुण
 प्रीतिरुत्सवमिका ॥ ५३ ॥ विष्णुकन्यप्रसेना च द्रोपदीका विज्ञातया ॥ चंद्रो न ब्रह्मवायो सुभयोर्धनुः शक्रः प्रम
 १५५

सावर्णिर्ब्रह्मसावर्णिर्ब्रह्मसावर्णिरेव च ॥५॥ वेदे दक्षधर्माद्याः सावर्ण्येन सप्तकं ॥ कार्त्तवीर्येष्टयश्चै
व शशिबिंदुः प्रियव्रतः ॥५॥ दौष्यतिभरतश्चैव कुरुक्षेत्रे एव च ॥ रुषभाधरिणा हि प्राजिज्जन्माभयत
स्तथा ॥५॥ मां धातुं प्रादिराजानो विश्वावेशयुताः सदा ॥ कुबेरप्रमुखजसर्वे विद्येशादधमामताः ॥५॥
वायुपुंगवः प्रह्लादो भगवत्परः ॥ बलिर्दुतश्च भुवि विधत्स्व ति नामकः ॥५॥ दिवस्पतिः शुचि
श्चैव गंधर्वेषु कृतथा ॥ बल्यध्याः कार्त्तवीर्याद्याः कर्मदेवाः प्रकीर्तिताः ॥५॥ पावकाद्याः कर्मजाश्चैव ह
रातगुणाधमाः ॥ विद्येशादधमाः प्रोक्ताः पृजन्त्या दुतमाम ॥५॥ ६२ ॥ वारसो केषु पृजन्त्यो देवकीशामना
पु ॥ नंदस्त्रीरोहिणीवैवसूर्यभायचिस्तंका ॥६३॥ अनिरुद्धस्य भायेषां गंगावन्नुषास्य क्रियावका
दधमाः षट्सुः स्वाहायाः द्विगुणाधिकाः ॥६४॥ पृजन्त्या दधमाः ॥ केचित् स्वहापा अधमामताः
स्वाहोषसो देवगुणा पृजन्त्या द्विगुणाधमाः ॥६५॥ अभिमन्युः कुरुवद्रथमनैर्द्राश्वियुग्वधः ॥ रुष
सश्चाधिकः प्रोक्तः स्वाहापा अधमो मतः ॥ जनार्धस्य पुत्री च राल्पस्य च तथात्मज्या ॥ उभेभ्यो

सं

श्विभायोषातस्या अध्वरः शनिः ॥६५॥ शनेश्च पुष्पः न्यूनोऽनुषसस्तु दशधिमः ॥ आजानजा अनारण्या
ता देवा देवकुलोद्भवाः ॥६६॥ विनोऽश्वोद्भवा विष्टः स जयो होतुं बुर ॥६६॥ जनमेजय आ विष्टस्य ए
चित्ररथपुत्रा ॥ दमघोषकवधो दौदनुर्गंधर्व उच्यते ॥६७॥ ब्रह्मरूपः सुवा विष्टो ह्यकूतः प्राद्विशो
रकः ॥ वायुपुंगवतनाष्टस्तु धृतनाष्टाभिधः पुरा ॥६८॥ नक्रस्तथा वह विष्टो दृपदो दौहः पुना ॥ विना
दः प्राग्विव हसुक् हाहा देवस्य गायकः ॥६९॥ नंददंष्ट्रजगनो विद्याधर उदाहृतः ॥ उग्रसेन
स्तूगसेनो गंधर्वः समुदाहृतः ॥७०॥ युधामन्युधोतयुक्तो विश्वावस्वभिधः पुरा ॥ उत्तमोजास्य
मोशुयुक्तश्चैव परावसुः ॥७१॥ सत्यजित्प्राज्ञि मत्रयुक्तश्चित्रसेनो महाबलः ॥ तथापने च गंधर्वा
गोपालबलपूर्वका ॥७२॥ तथोर्वत्रपाद्यस्य रसः सैरंध्रीपिंगलापुरा ॥ नकुलस्त्रीपार्वतीया
सा पूर्वतु तिलोत्तमा ॥७३॥ कृष्णांगसंगयोग्याः प्राक् रावनीचापराः रिक्ताः ॥ विश्वामित्रवसिष्ठा

दिवर्जिता नृपयो रिवल्गः ॥ १५ ॥ श्री दुःखोऽशमा हस्त्रं स्त्रियः प्राक् वदितुत्रकाः ॥ कश्चिदुद्व
 दृष्टुत्रीया तस्मिन् मध्ये गुणाधिका ॥ १६ ॥ पवमानः क्रथो दौ प्राक् पवमानो ग्निजः स्मृतः ॥ कौशिक
 प्यग्निजः शुंधुः शुचिः प्राक् शुचिर्गग्निजः ॥ १७ ॥ तुंबुवादिशतं चैव पुर्वं शपाद्य पूसन सस्तया ॥
 नृपयश्च वसिष्ठा दीनृ रते अजान जास्मृताः ॥ १८ ॥ अग्निपुत्राः पावको ना आजानेयाः स
 मामताः ॥ कार्तवीर्यादिना जभ्य अजानेयाः शतावराः ॥ १९ ॥ आजानेभ्यस्तु पितरस्य सभ्यो
 न्ये शतावराः ॥ पितरो देवगंधर्वा अष्टोत्तरशतैर्विना ॥ २० ॥ तेषामनुष्यगंधर्वस्तोभ्यः सुश्च त्रव
 र्त्तिनः ॥ २० ॥ तेषामनुमानुषाश्रेष्ठाः क्रमाच्चतुर्गुणाधमाः ॥ २१ ॥ दशप्रमतिशास्त्र सुलब्धि
 तामनापाहि हने प्रवेशन सुतारतम्यज कुजानि नलानि च ॥ विनिमय विनिधुष्य सज्जन पनक्ष

प्राणादिपं
 तं कंचैव

श्वेतस्त्रयोमनुत एव च ॥ चे कितानः प्राक् प्रतिभो विष्टुः सौम्यठ्यते ॥ २५ ॥ गजः प्राणोगवाक्षस्त
 प्राणानो मनुस्तुतः ॥ गवयः प्राग्व्याननामा वृषः पूर्वमुदानकः ॥ २६ ॥ शर्वत्रातो गंधमादो द्वौ समानुद्व
 तः ॥ नागश्च रुक्लश्चैव देवदत्तो धनंजयः ॥ २७ ॥ कुतिसोजः पुत्राकूर्मः उद्धश्च पतः ॥ आवहो विवहश्च
 वसंवहश्च तथापने ॥ २८ ॥ विनाप्राणं च प्रवहं मनुतो ह्यत्र कीर्त्तिताः ॥ मनुतो पंचक्रान्ते मनुतो ल्प
 ॥ २९ ॥ प्रतिविंध्यः श्रुतः सोमः श्रुतकीर्त्तिस्तथैव च ॥ शतानीकः श्रुतः कर्मापि चैतैर्द्रौपदी सुता ॥ ३० ॥ स्व
 माविष्ठाश्चित्ररथाभितां ग्राभ्यां तथैव च ॥ किशोरगोपाल बलैः धर्मभीमार्जुनादिभिः ॥ ३१ ॥ द्रौपदेयाः
 कैकेयेयाः प्राक् विश्वेदेवा ता सुता ॥ इन्द्रपुग्विविदो मैदो नकुलः सहदेवकः ॥ ३२ ॥ त्रिशिरवो विष्मैरिह्यते नि
 धश्चिनोपरिकीर्त्तितो ॥ कामपुग्वश्च हश्च कुमुदः काक्ष एव च ॥ ३३ ॥ तैवैजयंतः पूर्वस्यां सर्वे ॥ श्री
 द्रजयवहि ॥ घावाष्टिर्व्यावः सवः पितृणां पतयेस्तथा ॥ ३४ ॥ विधेश प्रमुरवाः सर्वे मित्राः कैचिदुणा
 धमा ॥ पावको ग्नेः प्रथमजः उचथ्यश्च वनज तथा ॥ ३५ ॥ नैवतश्चोक्षुषश्चैव स्वानो विषं तु तैमनः ॥
 स्वामंभुवस्ता ॥ पतः चैव स्वतमनुस्तथा

पितरस्तेष्वः पंचराहु एतौधिकाः॥ दृष्टशुक्रा अपसरसः ताभ्योपि द्विगुणाधिकाः॥ ५॥ उवाजा
नजा नृष्यशीतिस्तुर्वीदिशतंतथा॥ उर्वरपाद्या अपसरसः शतमाजानजाः स्मृताः॥ ६॥ अग्नि
पुत्राः पावकान्ये आजानजसमामताः॥ तएव शतसंयुक्ते व्यष्टसाहस्रसंख्यकाः॥ ७॥ दृष्टस्य
वनितास्तत्र करो नुरुक्षष्टु जौत्तमा॥ किंचिदेव शोदासा धनात्ताजानजाधिका॥ ८॥ ततोप्यदिति
तुरुष्टातस्याः कश्यपउत्तमः॥ आजानजोऽप्यवनः पुष्कनः कर्मपालकः॥ ९॥ तस्मादुच्चः शनि
स्तस्मादुषानामामिकाधिका॥ पुष्कनासादशगुरो उच्चातस्या बुधोधिकः॥ १०॥ बुधास्त्वाहापि
कानिर्यमुषसस्तथाधिका॥ स्वाहायाः उच्चमाः केचित् शतव्यादेवसगिणिः॥ ११॥ ततोप्युच्च
उषागंगासंज्ञार्पेर्जन्यशामला॥ नोहि तिषडतेनु स्वाहायाः द्विगुणाधिकाः॥ १२॥ ततोधिकाः

कर्मदेवाकार्त्तवीर्यपृथुर्गयः॥ रात्रिबिंदुश्चमांधातादौष्यतिमरतस्तथा॥ १३॥ ककुत्स्थोऽप्यश्च
भनतः प्रियव्रतपनीक्षितौ॥ इत्यादि राजशतकं सप्तेंद्राबलिपूर्वकाः॥ १४॥ मनवोदशचैक
श्चकर्मदेवा इति स्मृताः॥ उचथ्यच्यवनोष्टो चर्गधर्वाः पितृसप्तकं॥ १५॥ प्रल्हादः प्रपावक
श्चेतिसप्तत्रिंशोत्तनाशर्वा॥ वलीनाजशतांतश्चेतेषट्त्रिंशोत्तराः शतं॥ १६॥ सोमआजान
जभ्यस्ते सर्वशतगुणाधिकाः॥ बुक्रास्ततोधिकाः केचित् शतव्यादेवजातयः॥ १७॥ ततोधि
काः शतच्छांतर्गतानवतिदेवताः॥ उद्राएकादशादित्याएकादशहरिविना॥ १८॥ विश्वेदेवाद
शाष्टौच वसवोमनुतस्तथा॥ प्रधानवायनासार्वपंचाशसितरस्त्रयः॥ १९॥ दृष्टवश्चत्रयोवा
वाष्टथिव्यावश्चिनोतथा॥ एतेशतस्थास्तन्मध्ये आदिसानांचतुष्टयं॥ २०॥ विवस्वदिंद्रवपुण

मित्रा इति सदा शिवः ॥ नुद्र एको वसुश्चाग्निः प्रधानस्तैजसस्तथा ॥ २१ ॥ प्रवहश्चेति मनुत्रयश्च
 तनवो त्रिमाः ॥ पर्जन्यो धम उद्दिष्टस्ततो नवतिरीरिताः ॥ २२ ॥ प्राणाद्याः पंचमनुत्रयस्तन्मध्ये किं
 विद्रुतमाः ॥ विष्वक्सेनो धनपतिगणेश इति च त्रयश्च ॥ २३ ॥ समाः रातरहेस्तत्रापि स्वपत्न्यपुत्रसो
 भिनो ज्ञेयो कतिपयन्यूनचत्वारिंशद्गुणाधिके ॥ २४ ॥ ततोऽप्युच्चा प्रावही च तानामित्रोचनि
 रीतिः ॥ चत्वार एते पर्जन्या कथिताः द्विगुणाधिकाः ॥ २५ ॥ मनीचिनः त्र्यंशिनसोऽपुल्लरस्यः पुल्लरः
 कतुः ॥ वसिष्ठश्चेति विधिजाः सप्त वैवस्वतो मनुः ॥ २६ ॥ विश्वमित्रश्चेति नवमित्रादिभ्योऽधिके
 मताः ॥ अग्निर्भृगुः प्रसूतिश्च मरीच्यादिभ्योऽुत्तमाः ॥ २७ ॥ मित्रादेर्द्विगुणोऽकृष्टास्वाहातोऽष्ट
 गुणो नलः ॥ तेष्वधिको नारस्तु नानदा द्विगुणोऽधिकः ॥ २८ ॥ तृतीयांशः अधिकाः सोमनेऽगगायाः

या व्यासनाटप्रशिष्य इति विठलोपकंठमालाग्रधातुः ॥ ८० ॥ सर्वोत्तमो विष्णुवधो नमो च ब्रह्मा
 चवायुश्च तदीये पत्न्यौ ॥ अन्ये च देवाः सततं प्रसन्ना हरेः सुभक्तिममसंदिशतुः ॥ ८१ ॥ तारुण्या
 दिसद्रत्नमालामुक्तिसुरवप्रदा ॥ पाठास्तु तेष्वविद्वद्भिर्धार्प्यैर्यह ॥ ८२ ॥ सर्वदा ॥ इति
 तारतम्यं संपूर्णं श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ श्रीवेदव्यासाय नमः ॥ श्रीशंभुनायक
 नत्वा पूर्णप्रज्ञं तथा गुह्यं नू ॥ वक्ष्ये श्रीमध्वशास्त्रोक्तं तारतम्यं यथा मतिः ॥ १ ॥ विष्णुभक्तेष्वस्य
 धमाच्छावनाजगमात्ततः ॥ उत्तमामानुषाकृष्टाः तत्राप्युच्चास्ततोऽधिकाः ॥ २ ॥ नृपाश्चतुर्गुणै
 स्तेभ्यो गंधर्वा मानुषात्मकाः ॥ शतोत्तरास्ततो देवगंधर्वास्तु शताधिकाः ॥ ३ ॥ अष्टोत्तरशत
 स्य क्काशतो नरा तकोटयः ॥ चतस्रश्च तथा ज्ञेयाः तेष्वष्टोत्तरगुणोत्तराः ॥ ४ ॥ चिराक्षव्याः

